

Prof. Edward Halizak

Instytut Stosunków Międzynarodowych UW

Recenzja osiągnięcia naukowego monografii dr Grażyny Strnad pt. „Korea. Polityka Południa wobec Północy w latach 1948-2008. Zmiana i kontynuacja”, Instytut Zachodni, Poznań 2014, s. 600 oraz jej dorobku naukowego w związku z postępowaniem habilitacyjnym (pismo Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 5 maja 2015r. – BCK-I-L-7367/15).

We wstępie mojej recenzji chciałbym podkreślić niezwykle staranność habilitantki w przygotowaniu dokumentacji, w tym zwłaszcza autoreferatu, w którym na wysokim poziomie metodologicznym zaprezentowała swoje osiągnięcia naukowe.

Dorobek naukowy dr Grażyny Strnad po uzyskaniu przez nią w 2005 roku stopnia doktora przedstawia się nader okazale pod względem ilościowym i jakościowym, i obejmuje:

- 1) Dwie monografie w języku polskim, z których jedna jest wskazana jako osiągnięcie naukowe w przewodzie habilitacyjnym.
- 2) Współautorstwo monografii w języku polskim.
- 3) Sześć artykułów w czasopismach naukowych (3 w języku angielskim) opublikowane w Polsce.
- 4) Piętnaście rozdziałów w pracach zbiorowych.

W dorobku naukowym dr Grażyny Strnad poczesne miejsce zajmuje licząca 600 stron monografia pod tytułem „Korea. Polityka Południa wobec Północy w latach 1948-2008. Zmiana i kontynuacja”.

Ta bardzo dobre w sensie poznawczym studium o przewyżnianiu tego podzielonego narodu w polskiej literaturze przedmiotu.

Dla oceny pracy, o której mowa, kluczowe znaczenie mają założenia badawcze przyjęte w jej wstępie oraz sposób rozwiązania przedstawionego problemu badawczego.

Co się tyczy pierwszego problemu, to nie stwierdzam uchybień natury metodologicznej, gdyż:

Po pierwsze w sposób przejrzysty na s. 10 zaprezentowano cel, który zdefiniowano jako „próbę ujęcia zależności między istniejącą w danym okresie tożsamością polityczną Korei Południowej o politykę kolejnych rządów [...]. Kategoria tożsamości stała się pomocnym narzędziem służącym do wyjaśnienia zmian w polityce rządu Korei Południowej

wobec Korei Północnej. W dalszej części habilitantka zadeklarowała, że zmiany w tożsamości, o której mowa, przeanalizowała z perspektywy dwóch paradygmatów: państwowocentrycznego i narodowocentrycznego. Nie kwestionując merytorycznej poprawności powyższego stwierdzenia jego sformułowanie jest zawile ze względu na użycie terminu paradygmat. Byłoby ono bardziej przejrzyste, gdyby powiedzieć wprost o tożsamości Republiki Korei jako państwa i tożsamości mieszkańców Korei Południowej. W tym miejscu pojawia się kolejne pytanie związane z tym jak dalece te dwa wymiary tożsamości należy traktować oddzielnie.

Poważne zastrzeżenia budzi przyjęte przez habilitantkę założenie o zmienności tożsamości, co znajduje swój wyraz w sformułowanej hipotezie badawczej, które mówi, że: „polityka Korei Południowej wobec Korei Północnej uwarunkowana była występującą w danym okresie tożsamością państwa, która z kolei implikowała określony paradygmat stosunku wobec Korei Północnej. Innymi słowy, zmiany w polityce rządów poszczególnych administracji wynikały ze zmiany tożsamości państwa”.

W sformułowanej powyżej hipotezie zawarte są dwa stwierdzenia, które budzą zastrzeżenia. Pierwsze, to teza o zmianach tożsamości państwa, a druga o paradygmacie stosunków z Koreą Północną. Termin paradygmat jest tu użyty niestosownie, gdyż odnosi się on do metodologii badań, a nie praktyki politycznej, gdzie adekwatnymi terminami są: taktyka i strategia.

Zastrzeżenie recenzenta budzi również fakt sformułowania w niewłaściwej kolejności pytań badawczych (s.11), to znaczy po przedstawieniu najpierw hipotezy badawczej pracy. Takie odwrócenie kolejności czynności badawczych stawia pod znakiem zapytania spójność między pytaniami i hipotezą badawczą.

Co się tyczy opisu i wyboru metod badawczych, to habilitantka na s. 15-16 i 21 wymieniła je jako metodę historyczno-opisową, analizę strukturalno-funkcjonalną i systemową, które umożliwiają badanie zjawisk i procesów w różnych związkach i wzajemnych zależności. Takie ujęcie nie budzi wątpliwości pomimo swej ogólnikowości. Byłoby znacznie lepiej, gdyby omówiono je bardziej dokładnie.

Co się tyczy sposobu rozwiązania problemu badawczego sygnowanego tytułem pracy i przyjętymi założeniami, to należy stwierdzić, że został on zrealizowany na wysokim poziomie merytorycznej kompetencji habilitantki, przejawiającej się w bardzo dobrej znajomości faktów historycznych, politycznych, gospodarczych i kulturowych związanych z Koreą.

W pierwszym rzędzie chciałbym wskazać na absolutnie poprawną i przejrzystą strukturę pracy w postaci trzech części podzielonych z kolei na rozdziały.

Część pierwsza zatytułowana „Uwarunkowania historyczno-tożsamościowe polityki południowokoreańskiej wobec Korei Północnej” jest bardzo dobrym teoretyczno-koncepcyjnym wprowadzeniem do problematyki ze względu na ukazanie historycznego kontekstu, którego znajomość jest absolutnie niezbędna dla zrozumienia istoty podzielonej Korei. Również wybór koncepcji analitycznej tożsamości bezwzględnie uzasadniony jest walorami ekspalacyjnymi pozwalający zrozumieć bardziej adekwatnie podzielony naród.

Pochwalając wybór analitycznej kategorii tożsamości, habilitantka poprawnie rekonstruuje jej treści znaczeniowe na s. 65-76. Na s. 72-73 prezentuje opinię o konstruktywizmie, która jest co najmniej mało precyzyjna: „Kategoria tożsamości funkcjonuje w nauce o stosunkach międzynarodowych. Przykładem tego jest koncepcja konstruktywizmu, który wprowadza do stosunków międzynarodowych socjologiczne przekonanie o społecznym uwarunkowaniu rzeczywistości”. Prawda jest taka, że konstruktywizm to teoria stosunków międzynarodowych, która zaczęła być rozwijana w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku, a jej centralną kategorią pojęciową jest tożsamość. Odwoływanie się do opinii J. Kukułki na s. 65 jest nie na miejscu, gdyż w swych pracach naukowych nie rozpoznawał konstruktywizmu jako teorii stosunków międzynarodowych.

Bardzo ciekawie przedstawiają się podrozdziały o kulturowych źródłach tożsamości narodowej Koreańczyków (s. 89-98) oraz o dylematach tożsamościowych południowokoreańskiego narodu i państwa (s. 98-127). W moim przekonaniu rozważania w tym drugim podrozdziale charakteryzuje sprzeczność między tytułem i treścią.

Tytuł tego podrozdziału zapowiada, że przedmiotem analizy będzie tożsamość (południowo)koreańskiego narodu. Tymczasem z treści wynika, że w opinii władz Republiki Korei istnieje jeden hegemoniczny naród koreański (s. 120), a na s. 122-123 habilitantka przytacza opinię z podręcznika, która mówi, że bycie Koreańczykiem oznacza więzy krwi jako główną cechę narodu i poczucie więzi ze wszystkimi Koreańczykami. W tej części nie ma nic o tożsamości (południowo)koreańskiego narodu – to pojęcie przypomina lansowanie w czasach realnego socjalizmu pojęcia „enerdowskiego narodu”. W moim przekonaniu to poważny mankament pracy.

W recenzowanej pracy bardzo dobrze prezentują się druga i trzecia część, które są solidnym studium opartym na rzetelnych źródłach i istotnych faktach empirycznych. Bardzo ważną zaletą tej części pracy jest bardzo dobre rozpoznanie kluczowego problemu w stosunkach wewnątrz-koreańskich, jakim jest program nuklearny Korei Północnej.

Identyfikacja pierwszego i drugiego kryzysu nuklearnego na Półwyspie Koreańskim jest wyjątkowo dobrze zrekonstruowana. To pozwala na zrozumienie istoty podziału i trudności w jego przezwyciężeniu.

Pewną wadą drugiej części recenzowanej rozprawy jest niepodjęcie przez habilitantkę przyczyn podziału Korei po drugiej wojnie światowej. Analizę zaczyna od odnotowania faktu, że 10 maja 1948r. odbyły się wybory do Zgromadzenia Narodowego w południowej części Półwyspu Koreańskiego (s. 133). Jak to się stało i dlaczego do tego doszło – to kluczowe pytania o przyczyny podziału Korei w okresie 15 sierpnia 1945r. – 10 maj 1948r. Nieodniesienie się do tego problemu przez habilitantkę obniża wartość poznawczą pracy.

Ważną publikacją w dorobku naukowym dr Grażyny Strnad jest opublikowana w 2010 roku monografia pod tytułem „Południowokoreańska droga do demokracji”, Wyd. Marszałek, s. 324. Ta monografia zaświadcza o bardzo wysokich kompetencjach badawczych habilitantki, a biorąc pod uwagę układ i spójność treści, prezentuje się lepiej niż poprzednia monografia. Przedmiotem analizy jest proces tranzycji systemu politycznego Republiki Korei. Na s. 17-42 habilitantka poddała wnikliwej analizie koncepcję analityczną tranzycji, traktując ją jako ważny element procesu transformacji, które jest pojęciem szerszym. To wyjątkowo udane studium procesu demokratyzacji państwa koreańskiego, które pomimo głębokiego zanurzenia w historycznej tradycji wschodnioazjatyckich rządów autorytarnych przyjęło zachodni system wartości związanych z demokratycznym systemem politycznym. W tym kontekście bardzo ważne jest odwołanie się do badań wybitnego amerykańskiego badacza L. Pye'a, który jako pierwszy stwierdził, że nie ma sprzeczności między wartościami konfucjańskimi i prawami człowieka (s. 95).

Liczne zestawienia i dane statystyczne dotyczące badań opinii publicznej doskonale ilustrują zmiany świadomości społecznej w Południowej Korei. Habilitantce bardzo dobrze udało się uchwycić genezę upadku rządów autorytarnych poprzez działalność partii opozycyjnych oraz okoliczności przeprowadzenia wyborów parlamentarnych i prezydenckich w 1987 roku i 1988 roku.

Z lektury tej bardzo udanej pracy wynika pewien niedosyt z powodu nieuwzględnienia roli czynników zewnętrznych w tranzycji systemu politycznego Republiki Korei, takich jak: kontekst igrzysk olimpijskich w Seulu w 1988 roku, reform gospodarczych w ChRL, oddziaływaniu wzorców japońskich, a nade wszystko stosunków z USA i roli układu sojuszniczego.

Trzecią monografię w dorobku naukowym dr Grażyny Strnad jest napisana wspólnie z profesorem Waldemarem Dziakiem monografia pod tytułem: „Republika Korei. Zarys

ewolucji systemu politycznego, ISP PAN, Warszawa 2011. Ma ona popularno-naukowy charakter i jej roli w popularyzacji wiedzy historycznej o Republice Korei nie sposób nie docenić.

W ramach obszaru badawczego obejmującego ewolucję systemu politycznego Republiki Korei habilitantka opublikowała dodatkowo 7 rozdziałów i artykułów, z których niektóre tylko mają oryginalną tematykę.

Pierwszy poświęcony „Korea Foundation” rządowej instytucji Republiki Korei działającej od 1991 roku, ale habilitantka zamiast skupić się na analizie mechanizmów działalności (cele, metody działania, finanse) przedstawiła skróconą wersję historii Korei.

Znaczną wartość poznawczą ma rozdział 2 pracy zbiorowej zatytułowany „Kultura polityczna społeczeństwa południowokoreańskiego w okresie demokratyzacji”. Ze względu na małą objętość (12 stron) temat ten został potraktowany wyjątkowo ogólnikowo.

Artykuł zamieszczony na łamach „Przeglądu Zachodniego” w anglojęzycznej wersji pod tytułem „Radicalism of the South Korean Student Movement 1980-1989” ma największą wartość poznawczą, ze względu na ukazanie ideowych przesłanek protestów i ruchów studenckich, które należy uznać za najważniejszą siłę społeczną procesu demokratyzacji w Republice Korei.

W ramach problematyki stosunków międzykoreańskich i stosunków międzynarodowych dr Grażyna Strnad opublikowała 7 rozdziałów i artykułów, z których każdy podejmuje ważną i oryginalną problematykę.

Artykuł w języku angielskim pod tytułem „Contemplating Japanese and Korean Relations in Historical ... Context” jest interesującą próbą identyfikacji problemu koreańskiego w stosunkach międzynarodowych w Azji Wschodniej po drugiej wojnie światowej. Bardzo dobre ujęcie stosunków koreańsko-japońskich.

Artykuł o rozmowach sześciostronnych zamieszczony na łamach czasopisma „Przegląd Strategiczny” przedstawia mechanizm dyplomacji wielostronnej w postaci formuły rozmów sześciostronnych o ograniczeniu zbrojeń nuklearnych na Półwyspie Koreańskim. Habilitantka wykazała się bardzo dobrą znajomością problematyki wojskowej i bezpieczeństwa.

W zestawie publikacji przedłożonym do recenzji bardzo dobrze prezentuje się rozdział z pracy zbiorowej z dyplomacji olimpijskiej prezydenta Republiki Chun Doo Hwana. To ważne opracowanie ukazujące związki polityki i sportu oraz mechanizm przyznawania prawa organizacji igrzysk olimpijskich niedemokratycznemu (wtedy) państwu w okresie zimnej wojny.

W dorobku naukowym habilitantki ważną rolę odgrywają, w moim przekonaniu, publikacje odnoszące się do szeroko pojmowanej sfery stosunków społecznych i kulturowych. Co się tyczy tej pierwszej, to chodzi o trzy bardzo dobre publikacje poświęcone problematyce kobiet w życiu społeczno-politycznym Korei oraz feminizmowi. Kolejne dwa artykuły podejmują problematykę kulturowo-cywilizacyjną. Pierwszy o wartościach azjatyckich, a drugi o demokracji konfucjańskiej w państwach wschodnioazjatyckich.

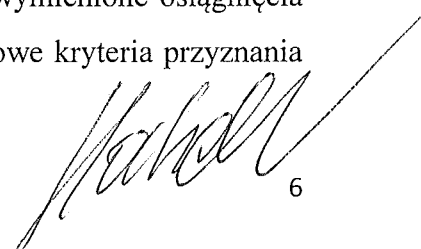
Analiza przedłożonych rozdziałów i artykułów dostarcza, w moim przekonaniu, mocnych argumentów uzasadniających kompetencję badawczą i głęboką znajomość problematyki Azji Wschodniej. Ich treść dowodzi, że habilitantka ujmuje tę problematykę całościowo odwołując się do bardzo dobrej znajomości historii, stosunków politycznych w regionie, bezpieczeństwa i wreszcie bardzo ważnych kwestii kulturowo-cywilizacyjnych.

W swej recenzji chciałabym również bardzo wysoko ocenić pozostałe pośrednio związane z działalnością naukową wymiary aktywności dr Grażyny Strnad. Chodzi o działalność dydaktyczną i organizatorską związaną z popularyzacją wiedzy. To bardzo ważne, gdyż dzięki kompetencji badawczej habilitantki jest rozpowszechniania w społeczeństwie wiedza o Azji Wschodniej. Znaczenie tego rodzaju misji badacza nie sposób nie docenić.

Konkludując stwierdzam co następuje:

1. Wskazane przez habilitantkę osiągnięcia badawcze oraz przedłożony dorobek naukowy mieszczą się całkowicie w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i w subdyscyplinie nauka o stosunkach międzynarodowych.
2. Od uzyskania stopnia doktora zrealizowała poważny dorobek naukowy w wymiarze ilościowym i jakościowym.
3. Wskazane przez nią osiągnięcie badawcze monografia pod tytułem: „Korea. Polityka Południa wobec Północy w latach 1948-2008. Zmiana i kontynuacja” spełnia wszelkie kryteria noszącego cechy nowości dzieła naukowego: temat i dostosowana do tego metodologia.
4. Bardzo wysoko należy ocenić warsztat naukowy habilitantki rozumiany jako znajomość teorii i modeli badawczych oraz umiejętności ich operacjonalizacji. Znajomość metod badawczych nie budzi żadnych wątpliwości. To wszystko razem wzięte predestynuje ją w pełni do prowadzenia samodzielnej pracy badawczej.

Biorąc powyższe pod uwagę, stwierdzam jednoznacznie, że wymienione osiągnięcia badawcze w połączeniu z dodatkowym dorobkiem wypełniają ustawowe kryteria przyznania stopnia naukowego doktora habilitowanego.

6